

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

3. Miejscowość

PEŁCZYN

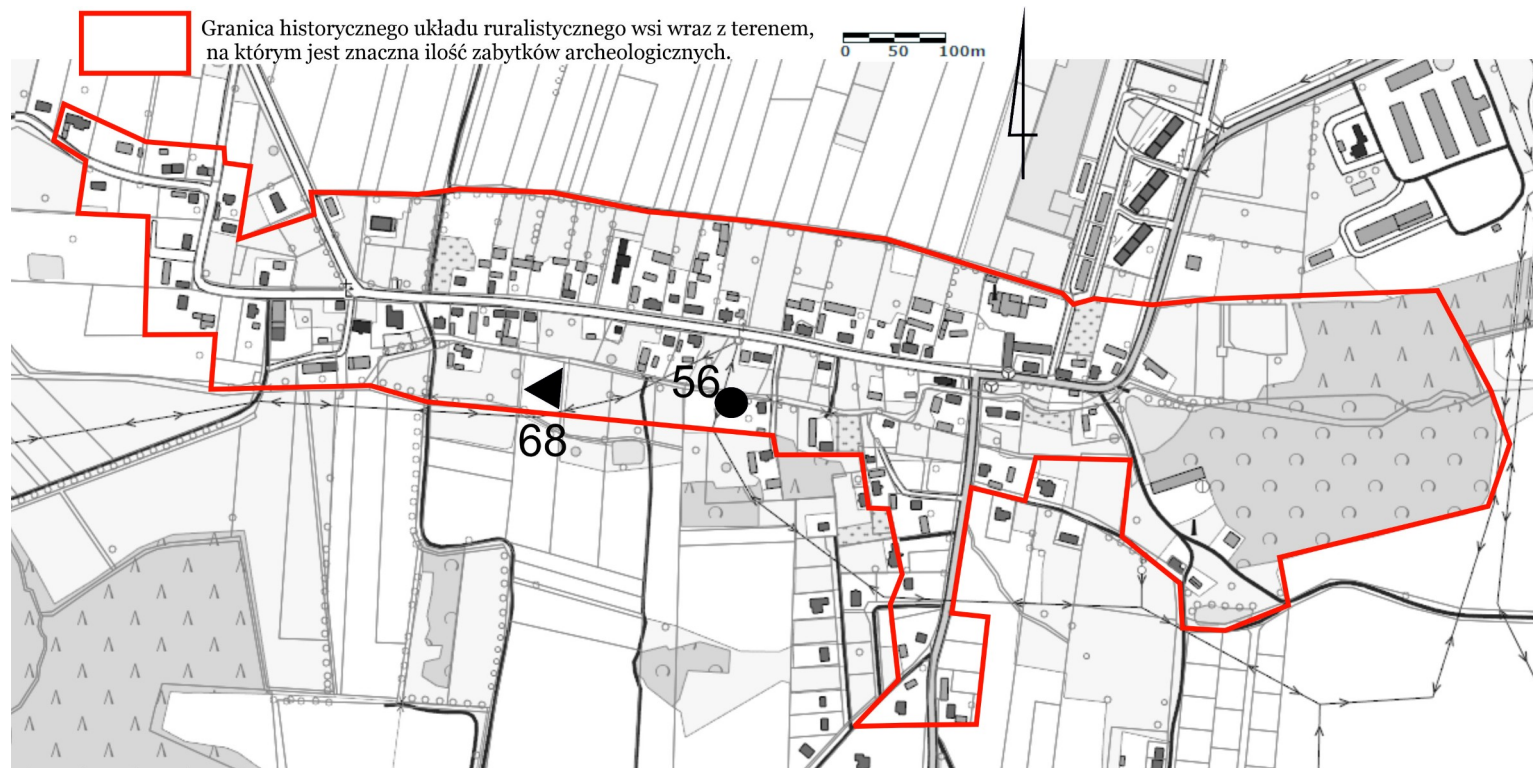
1. Nazwa

**Historyczny układ ruralistyczny wsi wraz z terenem,
na którym jest znaczna ilość zabytków
archeologicznych**

2. Czas powstania

pradzieje, 1370, 1750, 1945

9. Materiały graficzne

4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

Województwo **DOLNOŚLĄSKIE**

Powiat **WOŁOWSKI**

Gmina **WOŁÓW**

6. Współrzędne geograficzne

51°23'31"N 16°41'35"E

7. Użytkowanie obecne

**mieszkalne
rolnicze**

8. Stan zachowania

4

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Poprzednie nazwy miejscowości: 1370 r. - Polgsin, Polgosin; 1376 r. - Pulgozin; ok. poł. XVIII w. - Polsen; 1787 r. - Polgsen Ober- i Nieder-; 1818 r. - Polgsen, Pulsen; 1829 r. - Polgsen; 1830 r. - Ober-. Nieder Polgsen; 1845, 1873, 1891, 1912 r. - Nieder- i Ober-Polgsen; 1937, do 1945 r. - Polgsen.

Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi: Nazwa niemiecka prawdopodobnie jest zniekształconym zapisem fonetycznym nazwy słowiańskiej-pierwotnej, niekoniecznie w brzmieniu dzisiejszym.

Historia wsi i dóbr: W 1370 r.- potwierdzenie, że wieś posiadała prawo niemieckie. Notowano w niej włóki sprzedażne oraz ziemie orne na karczowisku. W dniu 1 lutego książę Konrad Oleśnicki zawiadamia, że Gantsko von Polgsin sprzedał 7 i ¼ włóki w Pelczynie Miczko'wi i Hinczelinus'owi von Grotkov (z Grotkowa). W 1376 r. w dokumencie kardynała Johannesesa od św. Marka wzmiankowany jest kościół parafialny w Pelczynie, leżącym w okręgu wołowskim. W 1505 r. starostą w Wołowie jest Melchior von Motschelnitz z Pelczyna. W 1708 r. we wsi istnieje szkoła. Od ok. poł. XVIII w. wieś dzieli się na dwie części: Górną Ober i Dolną Nieder. W każdej z nich znajduje się jeden folwark. W 1787 r. do Pelczyna Górnego Ober- należy młyn *Jetschemühle* oraz przysiółek *Nixen*. Straszowice. W tej części znajduje się także szpital. Do Nieder- należą młyny *Niedmuhle* i *Trunkemuhle*. W 1818 r. Do Pelczyna należy 6 młynów wodnych. Trzy z nich mają nazwy: *Jetschemühle*, *Reidemuhle*, *Trunkemuhle*. W 1830, 1845 r. Pelczyn jest wsią w okręgu wołowskim. Należą do niej: przysiółek *Niegsen*, młyny wodne: *Neidmuhle* oraz *Jetschemuhle*, papiernia z jedną kadzią, zwana *Trompf-* lub *Papiermuhle* i kolonia *Zychline* Żychlin. W 1891 r. We wsi istnieją dwa majątki: Dolny (*Nieder-*) oraz Górny (*Ober-*). Do Dolnego należy wioska *Niegsen* Straszowice. W 1937 r. we wsi jest kilka majątków, w tym: Górny Ober, mający status majątku rycerskiego; majątek rycerski Dolny Pelczyn- Straszowice *Nieder-Polgsen- Niegsen*. Należy tu także majątek resztkowy w Straszowicach *Niegsen*. Jest to wieś typu ulicówka z zabudową zagrodową, miejscami zwartą. W zachodniej części wsi, po południowej stronie wiejskiej drogi zlokalizowany jest kościół. Graniczy od zachodu z dawnym majątkiem - folwarkiem (tzw. folwark zachodni). Na wschodnim krańcu wsi znajduje się zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem (tzw. folwark wschodni).

Wykaz stanowisk archeologicznych:

28/56/74-25 ślady osadnictwa- późne średniowiecze

7/68/74-25 ślad osadnictwa -?

Bibliografia:

- Richard Junke: Wohlau, Geschichte des Furstentums und des Kreises von ..., Wurzburg 1965, GŚŁ 50212 II, [RJ 1965]
- Knie J.: Alphabetisch-statistisch-topographische Übersicht der Dorfer, Flecken, Stadte und anderen Orte der konigliche Preussische Provinz Schlesien, Breslau 1845 [K. 1845, s.]
- Regesty Śląskie, pod redakcją Waclawa Korty, t. 1 (1343-1348), Wrocław 1975 ; t. 2 (1349-1354), Wrocław 1983; t. 3 (1355-1357), Wrocław 1990; t. 4 (1358-1359), Wrocław (bez daty wydania); t. 5(1360), Wrocław 1992
- Schlesisches Giiter-Adressbuch. Verzeichnis samtllicher Rittergueter und selbstandigen Gutsbezirke, sowie der grosseren Landguter der Provinzen Nieder- und Oberschlesien Breslau 1891,1912, 1937
- Wytyczne konserwatorskie do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wołów, Wrocław 2000
- Zimmermann F. A., Beytrage zur Beschreibung von Schlesien, Brieg t. IV 1785; t.VII 1787

Materiały kartograficzne:

- Messtischblatt, pomiar 1887, nowelizacja 1929, wydanie 1937-1940.

Istniejące zagrożenia: Degradacja układu ruralistycznego związana z współczesną zabudową różnego typu, dogęszczanie i wprowadzanie nowej zabudowy na terenach historycznie niezabudowanych, rozbiórki i przebudowy budynków historycznych oraz ich modernizacja z wykorzystaniem współczesnych, niezgodnych z lokalną tradycją materiałów budowlanych. Inwestycje wymagające prac ziemnych.

Postulaty konserwatorskie: Utrzymanie układu wsi, zachowanie dominant, skali zabudowy, jej historycznego rozplanowania, tradycyjnych brył, formy, użytych materiałów i artykulacji elewacji, ochrona zespołu folwarcznego, grobowca rodzinnego i parku.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

czerwiec 2023
Justyna Kość

Justyna Kość